

CZU: 342.56(478)

VALOAREA JURISTULUI ȘI A ȘTIINȚEI JURIDICE ÎN STATUL DE DREPT

Gheorghe COSTACHI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar,
cercetător științific principal la Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Articolul cuprinde o analiză detaliată asupra rolului juristului și a științei juridice în statul de drept, pornind de la ideea că în cadrul unui astfel de stat pilonul central este dreptul/legea. Paralel cu sublinierea valorii deosebite a juristului și a științei, autorul atrage atenția și la problemele care afectează formarea juriștilor și dezvoltarea științei în perioada contemporană, venind cu unele propuneri de optimizare a situației în domeniu.

Cuvinte-cheie: jurist, știință juridică, drept, stat de drept, școală doctorală.

VALUE OF JURIST AND LEGAL SCIENCE IN THE RULE OF LAW

The article includes a detailed analysis of the role of the lawyer and legal science in the rule of law, starting from the idea that within such a state the central pillar is the law. In parallel with emphasizing the special value of the lawyer and of science, the author also draws attention to the problems that affect the formation of lawyers and the development of science in the contemporary period, coming with some proposals to optimize the situation in the field.

Keywords: lawyer, legal science, law, rule of law, doctoral school.

Introducere. Profesia de jurist este una dintre cele mai vechi profesii din istoria civilizației umane. Ea a apărut concomitent cu dreptul, rolul ei crescând pe măsura dezvoltării legislației, creșterii valorii regulative a dreptului în viața societății. Cu timpul, cunoașterea dreptului și capacitatea de a-l aplica a devenit o condiție importantă pentru realizarea multor funcții ale statului. La fel se poate spune și despre știința juridică care, practic, a însoțit evoluția dreptului din cele mai vechi timpuri și până astăzi.

În perioada contemporană, valoarea juriștilor și a științei juridice a căpătat în opinia noastră o nouă dimensiune, mai ales în condițiile în care Republica Moldova s-a declarat un stat de drept în care calitatea dreptului trebuie să fie una pe măsură și respectarea acestuia la fel. Evident că aceste deziderate nu pot fi realizate fără ajutorul unor profesioniști în domeniu și a unui suport teoretic suficient de dezvoltat.

Scopul studiului. Pornind de la aceste momente, în cele ce urmează ne propunem o analiză detaliată asupra rolului juristului și a științei juridice în statul de drept, pornind de la ideea că în cadrul unui astfel de stat pilonul central este dreptul/legea. Paralel cu sublinierea valorii deosebite a juristului și a științei,

ținem să atragem atenția și la problemele care afectează formarea juriștilor și dezvoltarea științei în perioada contemporană, venind cu unele propuneri de optimizare a situației în domeniu.

Rezultate obținute și discuții. Rolul juristului în statul de drept. Pe parcursul istoriei, profesia de jurist în toată lumea a fost una universală, profitabilă și căutată. Statele dezvoltate întotdeauna au apreciat juriștii în mod deosebit. De exemplu, 47 la sută din fondatorii Constituției SUA din anul 1787 au fost juriști. Actualmente în Senatul Statelor Unite ale Americii juriștii constituie aproximativ două treimi, iar, în Camera reprezentanților, în jur de jumătate din numărul total de membri.

În țara noastră, ca și în cazul multor altor state membre ale Comunității Statelor Independente, până nu demult în condițiile centralizării pronunțate nu a fost nevoie practic de juriști, iar instruirea profesională a juriștilor era orientată doar spre formarea cadrelor pentru organele de ocrotire a dreptului.

Creșterea rolului juriștilor în perioada contemporană a fost determinată de dezvoltarea vertiginoasă a infrastructurii vieții sociale (democratizarea relațiilor sociale, liberalizarea relațiilor economice, creșterea inițiativei particulare), dezvoltarea

statutului juridic al persoanei, extinderea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului.

Transformările radicale din ultimele două decenii, implicând un număr enorm de cetățeni, grupuri sociale și societatea în ansamblu, au generat și o activitate legislativă și normativă de amploare, au condiționat necesitatea acordării asistenței juridice cetățenilor, protecției și apărării drepturilor și libertăților acestora.

Iată de ce în perioada contemporană profesia de jurist a devenit una dintre cele mai necesare și utile pentru individ, societate și stat. Aceasta, deoarece în toată lumea, anume în sarcina juriștilor este pusă protecția vieții, onoarei și demnității cetățenilor, de ei în cea mai mare parte depinde eficiența activității desfășurate de majoritatea organelor de stat.

Vorbind despre esența profesiei de jurist precizăm că aceasta constă în asigurarea funcționării mecanismului de reglementare juridică ca unul din principalele instrumente de conducere a statului, a societății și a proceselor ce se desfășoară în cadrul acestora. Este vorba despre proiectarea, construirea, ajustarea, lansarea, exploatarea, repararea acestui mecanism, proces în care juriștilor le revine cel mai important rol.

Desigur, este dificil a vorbi des-

pre eficiența procesului de legiferare, de aplicare și realizare a legilor, de aplicare a dreptului, a răspunderii juridice fără participarea profesionistă a juriștilor prin fundamentarea teoretică a măsurilor juridico-statale planificate, elaborarea proiectelor de acte normative, desfășurarea experimentelor juridice, participarea la procesul de creare a normelor juridice și aplicarea acestora, determinarea măsurii și eficienței realizării răspunderii juridice [7, p. 24].

Asigurarea profesională de către juriști a mecanismului reglementării juridice presupune acționarea în următoarele sfere: crearea normelor de drept, aplicarea dreptului, profilaxia încălcărilor de lege, educația juridică.

Pe parcursul realizării funcției de creare a dreptului sarcina juriștilor constă, mai întâi de toate, în traducerea limbajului categoriilor și normelor juridice ale necesităților întregii societăți sau ale clasei sociale dominante, în contribuția la transformarea voinței cetățenilor în voință de stat prin consacrare legislativă și normativă.

Nu mai puțin important pentru juriști este asigurarea coerenței sistemului dreptului pozitiv, a legislației. Se consideră că aceasta e posibil, deoarece juriștii dispun de o capacitate mai pronunțată de asimilare, prelucrare, stocare și aplicare a informației juridice.

Pentru juriștii care participă la procesul legislativ, în special, în calitate de deputați, este necesar să dispună de capacitatea de a pătrunde cât mai profund în esența fenomenelor juridice din viața societății, să elucideze și să formuleze legități, precum și să determine tendințele de dezvoltare ulterioară a acestora.

În practică, este deosebit de important ca juriștii să fie implicați activ și permanent în diferite forme și etape ale procesului de creare a dreptului, inclusiv cel legislativ. Este recomandabilă excluderea practicii implicării juriștilor doar la elaborarea proiectelor de legi, în textul căruia cel mai adesea se introduc modificări nejustificate care contravin concepției și ideilor acului normativ în ansamblu. Acest fapt determină nu numai reducerea

eficienței legislației, dar și afectează destul de serios prestigiul științei juridice, cointeresarea juriștilor în activitatea normativă.

Iată de ce la moment este strigență creșterea rolului juriștilor în procesul legislativ și normativ. În mare parte acest scop poate fi atins prin ridicarea nivelului de reprezentare a juriștilor în componența organelor legislative și normative [5, p. 373].

În același timp, unii cercetători se pronunță pentru recunoașterea oficială a autorilor proiectelor de legi, pentru ca astfel juriștii să devină adevărați creatori ai actelor legislative și normative. O asemenea practică este de natură să contribuie nu numai la o apreciere corectă a aportului juriștilor în activitatea normativă, dar și sporirii responsabilității acestora pentru calitatea legislației în vigoare [7, p. 34].

În pofida rolului deosebit al juriștilor în procesul normativ, totuși conținutul profesional al activității acestora se manifestă mai amplu în practica aplicării actelor legislative și normative, în această sferă fiind implicată cea mai mare parte a juriștilor.

Aplicarea dreptului este o verigă destul de importantă a sistemului de reglementare juridică. De aici derivă și semnificația deosebită a persoanelor care aplică dreptul, care asigură transpunerea exactă și necondiționată a dispozițiilor normative și legislative în practică. După cum se știe legile sunt importante nu prin aceea că sunt scrise, dar prin aceea cum sunt realizate și de către cine.

Prin urmare, profesiei de jurist îi revine un important rol social. Juriștii, prin aplicarea dreptului, apără interesele individului, drepturile, libertățile, proprietatea acestuia, interesele societății și a statului față de atentate ilegale și criminale. Ei sunt chemați să ducă lupta pentru dreptate, umanism, legalitate și ordine de drept.

Misiunea juriștilor constă în a servi oamenii, societatea, în a asigura organizarea societății, disciplina și ordinea de drept bazată pe dreptate, umanism și justețe. Din păcate, perioada de tranziție a marcat profund calitatea activității juriștilor

pe acest segment al mecanismului de reglementare juridică, în special, activitatea organelor afacerilor interne, procuraturii, instanțelor judecătorești și a altor instituții de drept.

A devenit destul de răspândită abordarea părtinitoare în procesul desfășurării urmăririi penale și a ședințelor de judecată, tergiversarea examinării cazurilor de către instanțele și organele competente, fiind destul de evidentă lipsa de respect față de simplul cetățean și de soarta acestuia.

Sursele de informare în masă abundă în exemple de comportament nu doar ilegal, ci chiar cinic și criminal a diferitor organe de ocrotire a dreptului și a colaboratorilor acestora. De aici și stringenta necesitate de a asigura mai întâi de toate legalitatea activității juriștilor, excluderea totală a cazurilor de reținere și arestare neîntemeiată a cetățenilor și de atragere nefondată a acestora la răspundere juridică.

O altă direcție importantă a activității profesionale a juriștilor este educarea juridică a populației. Prin esența sa, întreaga activitate profesională a juriștilor are o colosală semnificație educativă. Practica cotidiană a acestora influențează conștiința și comportamentul indivizilor, contribuind la formarea anumitor reprezentări și viziuni pozitive referitoare la respectarea, realizarea și utilizarea normelor juridice. Aducând la cunoștința indivizilor informații referitoare la esența și valoarea statului și dreptului, a legalității, a drepturilor și libertăților omului, a modalităților legale de apărare a acestora, juriștii contribuie la formarea unui comportament legal și responsabil, la formarea culturii juridice.

Merită enunțat în contextul dat că, în perioada sovietică, destul de activ se acționa în direcția informării juridice a populației și ridicării culturii juridice a membrilor societății. Din păcate, în ultimul timp, multe din cele realizate atunci au fost date uitării. Astăzi participarea juriștilor în propaganda juridică și educarea juridică a cetățenilor nu este văzută ca o obligație profesională.

Evident că lipsa unui sistem coordonat de educație juridică a populației se răsfrânge destul de negativ

asupra eficienței întregului proces de reglementare juridică, în special, la etapa realizării practice. De aceea, actualmente, devine destul de actuală reactivarea activității de propagandă și de explicare a legislației diferitor categorii sociale, participarea nemijlocită a juriștilor la educarea juridică a populației prin oferirea de consultații, citirea lecțiilor publice, publicarea lucrărilor științifice și difuzarea interviurilor la radiou și televiziune[4, p. 336].

În același timp însă, trebuie să recunoaștem valoarea educativă sporită a activității practice cotidiene a organelor și instituțiilor de drept. Atitudinea cetățenilor față de sistemul de drept actual se formează nu numai în urma cunoașterii legislației, dar în mare parte și în baza informației despre activitatea organelor de drept. Cu regret, în ultimul timp prestigiul organelor de drept a scăzut semnificativ, moment ce presupune că perfecționarea activității acestora este imposibilă fără ridicarea nivelului de cultură generală și juridică a însăși juriștilor ce activează în cadrul acestora[3, p. 230].

Toate cele menționate ne duc la ideea că rolul social important al juristului în societate determină înaintarea unor anumite cerințe, exigențe de natură profesională și etico-morală față de personalitatea și activitatea acestuia. Din categoria cerințelor generale profesionale înaintate juristului, fac parte[4, p. 337]: posedarea unor cunoștințe teoretice profunde (care pot fi obținute numai prin studierea unui complex de științe speciale despre drept și practica juridică și judiciară); o gândire juridică și economică corespunzătoare etapei contemporane de dezvoltare a societății; capacitatea de a înțelege politicile promovate și realizate de către stat; cunoașterea profundă a legislației în vigoare; capacitatea de a-și aplica cunoștințele în activitatea practică.

Juristul trebuie să dispună de un nivel înalt de cultură generală și juridică, să cunoască și să aplice cu dibăcie metodele de influență asupra indivizilor, să poată să desfășoare propaganda juridică și educația juridică a populației, să cunoască și să aplice metodele de organizare știin-

tifică a muncii, permanent să-și perfecționeze calificarea profesională.

Activitatea juristului este legată de soluționarea juridică a situațiilor conflictuale parvenite în cadrul raporturilor sociale, de apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, a societății și statului. Juristul trebuie astfel să încadreze juridic orice situație din viața reală potrivit normei juridice corespunzătoare. Pentru aceasta este necesară nu numai o înaltă competență profesională, ci și o poziție civică solidă, care are o mare importanță pentru aprecierea socială a faptelor, a evenimentelor cu semnificație juridică, la alegerea tipului și măsurii de constrângere juridică.

Juristul intervine în relații destul de intime ale oamenilor, fiind nevoit să pătrundă și să înțeleagă starea spirituală a acestora, să soluționeze conflictele survenite, să se ciocnească cu pasiunile umane, să pătrundă în lumea spirituală a omului, să joace rolul de arbitru, educator și pedagog. De aceea, în activitatea practică a juristului o deosebită importanță revine și calităților personale, capacităților pedagogice, aptitudinii de a stabili și menține contacte și legături cu clienții, cunoașterii psihologiei juridice. Aceastea, deoarece juristul trebuie să acționeze în condiții și situații extreme și totodată să-și păstreze stabilitatea și echilibrul emoțional față de influența fenomenelor negative.

În mod special, ținem să subliniem că profesia de jurist cere de la individ obiectivitate, posedarea sentimentului de justețe, dreptate, compătimire, perfecțiune profesională.

O altă cerință înaintată juriștilor este independența și subordonarea exclusivă doar legii [2, p. 8]. Fiind percepuți ca apărători ai legii, juriștii trebuie să fie exemple reale a respectării stricte a acesteia, încălcarea legii de către însăși apărătorii ei subminând încrederea în autoritatea și fermitatea dreptului în ansamblu.

Din considerentele enunțate, suntem de părerea că profesia de jurist în societatea contemporană este una dintre cele mai necesare, deoarece juriștii sunt purtătorii și promotorii valorilor democratice și ai culturii juridice. Mai mult, pentru ca statul să se dezvolte și să devină

un adevărat stat de drept sunt necesare cadre juridice care să dispună de un înalt grad de profesionalism, de calități etico-morale impecabile, moment ce depinde, în primul rând, de nivelul de pregătire al specialiștilor și calitatea instruirii lor juridice (învățământului juridic).

Valoarea științei juridice în statul de drept [5, p. 371-379]. Din cele mai vechi timpuri se știe că știința a fost și este o forță puternică de dezvoltare a societății, numai prin știință fiind posibil progresul acesteia. Știința deschide în fața omului posibilități enorme, contribuie efectiv la soluționarea întregului spectru de probleme cu care se confruntă statul și societatea.

Perioada de tranziție în care ne aflăm însă, se răsfrânge foarte dureros asupra dezvoltării științei, în general, și a celei de drept, în special. Cu toate acestea, nu trebuie să uităm că știința formează în prezent cea mai importantă verigă a culturii general umane care, nici într-un caz, nu trebuie să-și piardă în aceste timpuri grele forța ei generatoare de bunuri materiale și spirituale.

Trebuie să fim conștienți de faptul că în lumea contemporană, care devine tot mai mult o lume a cunoștințelor, intelectul și cunoștințele devin patrimoniul principal al țării, acel suport în baza căruia Moldova poate să-și asigure un înalt nivel de dezvoltare și un trai decent pentru cetățenii săi.

În general, recunoașterea de către societate a importanței și rolului științei a determinat constituirea acesteia într-o deosebită instituție socială. Materializarea acestei instituții favorizează apariția în societate a unui grup de oameni preocupați completamente de procesul cunoașterii. Istoriceste, dezvoltarea instituției date în diferite state formează modele de pregătire a cadrelor științifice, conform tradițiilor, normelor morale și cutumelor specifice cutărui sau cutărui popor. Perpetuarea acestei instituții sociale are la bază procesul de reproducere a cadrelor științifice.

Actualmente, reproducerea cadrelor științifice reprezintă o preocupare importantă a oricărui stat civilizată. Un sistem bine reglementat

de pregătire a cadrelor științifice și de confirmare a gradelor respective constituie baza reproducerii potențialului științific al unei țări, pe bună dreptate subliniază prof. T. Spătaru.

Pentru țara noastră, problema pregătirii cadrelor de juriști de înaltă calificare este o problemă mai veche. În statul totalitar, în perioada sovietică, în fosta Republică Socialistă Moldovenească activa doar un număr infim de doctori în științe juridice. Republica noastră era lipsită de dreptul de a avea un Institut de cercetări științifice în domeniul dreptului și a teoriei statului, așa cum se practica în alte republici sovietice ca Ucraina, Belarus etc.

Odată cu proclamarea independenței și suveranității statului Republica Moldova a apărut necesitatea pregătirii unor cadre de juriști de înaltă calificare, care să înțeleagă, să conștientizeze și să promoveze instituțiile juridice noi, democratice, standardele și principiile de drept în legislația națională și în viața cotidiană a tânărului stat Republica Moldova.

În acest context, sunt convins că rolul juriștilor în promovarea unui stat de drept, a societății civile și în implementarea practică a legislației în vigoare este enorm. Aname juriștii sunt chemați (într-o măsură mai mare) să contribuie, la cel mai înalt grad, la ridicarea culturii spirituale a societății, inclusiv morale, politice și juridice. Juriștii au misiunea de a convinge oamenii să conștientizeze valoarea vieții umane, a păcii civile, imposibilitatea soluționării prin forță a contradicțiilor sociale, interetnice și a altor contradicții, eficiența în acest sens a criteriilor morale și legale.

Un rol hotărâtor în edificarea statului de drept îl are cultura și conștiința juridică a cetățenilor, de care depinde comportamentul firesc al oamenilor. Vacuumul valoric-ideologic, creat în urma prăbușirii vechilor simboluri și în lipsa noilor simboluri ale credinței, sub influența situației social-politice și economice critice, a condus la ignorarea normelor sociale și la criminalizarea societății, ceea ce a avut un impact negativ asupra edificării statului de drept și dezvoltării statalității noas-

tre. Soluționarea acestor probleme depinde atât de cercetarea lor multi-aspectuală, cât și de implicarea conștientă a juriștilor.

În același timp, juriștii joacă un rol hotărâtor, practic, în toate sferile de activitate umană. Aspectele vieții sociale, economice și organizatorico-statale sunt acoperite cu legi care trebuie să corespundă cerințelor Consiliului European, ale Uniunii Europene și ale comunității internaționale. Dar în această direcție mai avem multe de făcut. În primul rând, trebuie să ne asigurăm cu cadre de juriști de calificare înaltă, pentru a putea racorda legislația noastră la cea europeană pe baze științifice, pe cercetări fundamentale ce iau în considerație trecutul nostru istoric, obiceiurile, tradiția, specificul societății noastre etc.

Cine dacă nu juriștii de înaltă calificare ar trebui să se gândească asupra unor probleme noi, apărute și dictate de condițiile de tranziție la economia de piață, de transformările adânci din viața politică, socială, morală a societății, care necesită interpretare, fundamentare juridică obiectivă și corectă.

Desigur, dezvoltarea Republicii Moldova nu poate fi garantată fără asigurarea optimă a tuturor ramurilor economiei naționale cu cadre științifice. Din păcate, pregătirea cadrelor de calificare înaltă, a doctorilor și doctorilor habilitați în economie, medicină și alte ramuri se pare a fi la un nivel suficient. În domeniul dreptului însă, situația este în defavoare.

Ceea ce ne preocupă, în mod deosebit, este faptul că în ultimii ani se constată o scădere a interesului tineretului față de învățământul post-universitar. Cauzele sunt multiple, influența perioadei de tranziție fiind evidentă. Cu regret, constatăm că la noi, în republică, activității de pregătire a cadrelor de juriști de calificare înaltă nu se acordă atenția cuvenită. Cel mai relevant este că studiile prin doctorat și postdoctorat tot mai puțin sunt finanțate din contul bugetului de stat. În acest sens, este clar că cercetarea științifică poate fi efectuată doar printr-o fundamentare mai optimă a bugetului științific, cu alte cuvinte, prin transformarea acestui

sector într-o zonă prioritară a atenției statului și a societății noastre.

Un alt aspect al problemei atragerii tinerilor în albia științei este lipsa unui statut al doctorului în științe, care ar plasa într-un cadru adecvat parametrii sociali, materiali și profesionali ai celor ce-și dedică viața științei, cât și a condițiilor elementare de lucru, plus salariile foarte mici, mai mult decât simbolice. Toate acestea au efecte negative atât asupra stimulării tineretului spre cariera științifică, cât și a formării viitorului științei.

În virtutea evenimentelor care se derulează în Europa Centrală și de Est, Republica Moldova are de-a face cu fenomenul „exodului de creiere”, constatându-se probleme deosebit de serioase la capitolul reproducerii cadrelor științifice. Deosebitele deficiențe financiare și materiale, pe care le întâmpină instituțiile ce activează în domeniul științei, și-au lăsat amprenta asupra continuității procesului de reproducere a cadrelor științifice. Faptul că, în ultimii ani, persoanele cu studii superioare muncesc la negru în alte state demonstrează destul de elocvent ignoranța guvernării față de capitalul uman autohton.

Așadar, din mai multe motive, pregătirea cadrelor științifice de înaltă calificare în Republica Moldova nu atinge, nici pe departe, performanțele formării potențialului științific necesar. Se cer unele reconsiderări în mentalitate, management, structură organizațională, mecanisme de finanțare etc.. Dacă nu vom face acest lucru, după cum a accentuat regretatul academician Boris Melnic, atunci, involuntar devenim părtași ai gravului pericol de perpetuare și adâncire a decalajelor de competitivitate ale țării noastre, contribuind astfel la pierderea patrimoniului intelectual.

Evident, problemele ce țin de ridicarea prestigiului savantului în societate sunt actuale pentru mai multe state. În ceea ce ne privește, considerăm că Republica Moldova trebuie să ia exemplul de la statele cu o bună experiență în domeniu, deoarece doar o guvernare care conștientizează ponderea științei ca instituție socială și promovează o po-

litică coerentă față de acest segment elită al societății poate să asigure o stabilitate și un viitor prosper propriei țări.

Prin urmare, susținem necesitatea ca statul să-și schimbe atitudinea față de oamenii de știință prin finanțarea sporită a muncii lor, prin asigurarea tehnico-materială și informativă a procesului de cercetare, prin stimularea muncii savantului pe diferite căi: salariu, grad științific, decorări etc.

În același timp, este evidentă și necesitatea promovării în structurile Legislativului și Executivului a juriștilor de calificare înaltă (doctori și doctori habilitați în drept) pentru ca astfel să se îmbunătățească calitatea legilor și a actelor normative și, de ce nu, să se schimbe atitudinea statului față de știință și rolul ei pentru progresul societății noastre.

Trecând de la general la particular, aș dori mult să expun câteva probleme din sfera activității de pregătire a cadrelor științifice de calificare înaltă, cu care m-am ciocnit personal în activitatea de zi cu zi, considerându-le ca definitorii pentru calitatea acestei activități.

În primul rând, țin să mă refer în mod deosebit la întrebarea, destul de intens vehiculată în ultimul timp, referitoare la desființarea Academiei de Științe a Moldovei. Personal, consider că este o idee nu numai nereușită, dar și defavorizantă pentru știința autohtonă. Aceasta deoarece, Academia de Științe a Moldovei este și trebuie să rămână și în continuare principala instituție care să se preocupe în mod deosebit de pregătirea cadrelor științifice de calificare înaltă în toate ramurile științei.

Nu intenționez să diminuez în nici un caz rolul unor instituții superioare de învățământ în pregătirea unor asemenea cadre, dar țin să accentuez că trebuie să fim sinceri și conștienți de faptul că nu aceasta este destinația lor principală, ele având scopul de a forma cadre de licențiați și magiștri, adică cadre de calificare medie. Cu alte cuvinte, instituțiile superioare de învățământ au ca obiectiv principal formarea specialiștilor în diferite domenii ale vieții sociale (licențiați), inclusiv a cadrelor didactice pentru asigurarea

activității instituțiilor de învățământ (magiștri).

Prin urmare, nu trebuie nici decum neglijat și diminuat rolul Academiei de Științe a Moldovei în arealul științific al țării, urmând prin aceasta exemplul multor state din lume în care asemenea instituții reprezintă cu adevărat un simbol al științei.

În ceea ce privește activitatea nemijlocită de pregătire a cadrelor științifice de calificare înaltă, consider că aceasta este grevată de așa probleme importante ca:

- lipsa reglementării normative corespunzătoare a statutului conducătorului științific (chiar dacă la moment pot fi atestate o serie de inovații legislative în domeniu);

- remunerarea financiară deficitară a persoanelor implicate în această activitate;

- complexitatea procesului de susținere a tezelor de doctor și doctor habilitat și târăgănarea nejustificată a acestuia (aspect ce la moment puțin s-a îmbunătățit la nivel normativ, dar încă lasă de dorit transpunerea în practică);

- existența unor cerințe față de pregătirea tezelor de doctorat care reduc considerabil calitatea acestora;

- mai nou, dublarea cerințelor referitoare la perfectarea tezelor de doctor/doctor habilitat și a rezumatelor (se promovează la acest capitol standarde duble, întrucât pe lângă faptul că Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare a aprobat un Ghid în acest sens (în 2018 [6]), fiecare școală doctorală își are propriul Ghid care pe alocuri diferă de primul) etc.

În concret, actualmente foarte mulți doctori și doctori habilitați nu corespund cerințelor de a fi conducători științifici. O soluție ar fi recomandarea acestora de către instituțiile care au doctoratul în baza unui concurs, fiind astfel selectați și promovați cei care dispun de calitățile necesare. Aceste momente, cât și altele (în special, cine poate fi conducător științific, care este concret remunerarea financiară, modul de activitate al conducătorului științific cu doctoranzii și competitorii etc.) trebuie reglementate detaliat în

cuprinsul unui act normativ care să stabilească concret statutul conducătorului științific.

Totodată, este necesară excluderea din actele normative în vigoare a limitelor prevăzute pentru numărul de doctoranzi pe care poate să-l aibă un conducător științific (3-5 în dependență de gradul științific deținut, doctor în drept sau doctor habilitat în drept). Acest fapt este de natură nu doar să producă un deficit de conducători științifici, dar și să afecteze calitatea acestora și întreaga activitate de pregătire a cadrelor științifice de calificare înaltă.

O altă problemă din sfera dată care necesită remedieri urgente și corespunzătoare este de natură financiară. În special, este vorba de lipsa remunerării experților din cadrul secțiilor, a cadrelor și a Seminarului Științific de Profil, a membrilor și referenților oficiali ai Consiliilor Științifice Specializate (mai nou a membrilor comisiei de îndrumare și a comisiei de îndrumare extinsă). În viziunea noastră statul trebuie să fie cointeresat în remunerarea lor din bugetul public prevăzut pentru știință, pentru a exclude astfel practica negativă de remunerare „în plic” a lor de către competitori și doctoranzi. Numai în condițiile în care va fi soluționată această problemă, statul va avea tot dreptul de a cere de la aceste persoane promovarea unor teze de calitate, utile pentru dezvoltarea și progresul societății.

O atenție distinctă merită și aspectul ce ține de selectarea temelor pentru tezele de doctor și doctor habilitat în drept. Adeseori, temele selectate și cercetate se suprapun și dublează, doctoranzii și conducătorii științifici aflând despre acest lucru abia la etapa susținerilor în Seminarul Științific de Profil sau chiar și mai târziu. Ar fi cazul să existe o bază de date cu acces liber și actualizată permanent, care să conțină date referitoare la temele selectate și doctoranzii care le cercetează, pentru a se preveni orice suprapunere sau dublare. Cu regret, factorii de decizie nu acordă nicio atenție acestei probleme. Cu această ocazie, țin să-mi exprim înalta apreciere față de eforturile depuse de unii

autori, care au reușit să elaboreze un adevărat ghid în domeniu, o bibliografie a tezelor de doctor și doctor habilitatîn drept susținute în Republica Moldova în perioada 1971-2018 [1], o lucrare extrem de utilă și indispensabilă mediului academic juridic autohton.

Un alt moment la acest capitol ține de formularea nemijlocită a temelor de cercetare. Sunt destul de frecvente cazurile când tezele, fiind elaborate și susținute deja preventiv și în cadrul Seminarului Științific de Profil, sunt respinse de către Consiliul Național de Acreditare și Atestare doar din motivul formulării incorecte a temei. Evident, o asemenea stare de lucruri este anormală. Respectiv, ar fi necesar ca tematica, odată întărită (fiind analizată și acceptată de specialiști), să nu mai poată fi modificată, doar ca excepție, la inițiativa doctorandului.

În același context, ținem să atragem atenția asupra unui alt aspect al procesului de cercetare științifică, care în viziunea noastră devine tot mai acut în ultimul timp. Este vorba despre libertatea cercetătorului științific (a doctorandului). Tot mai mult, experții, în procesul examinării tezelor și susținerii acestora, vin cu obiecții pe marginea concluziilor formulate de către cercetători fiind categoric împotriva acestora, din acest motiv manifestând dezacordul față de promovarea tezei. Bunăoară, ar servi ca exemplu în acest sens, poziția categorică a expertului de a nu accepta modificarea unui articol din lege, atât timp, cât în viziunea sa este necesară modificarea altui articol din aceeași lege. Prin urmare, în pofida cercetării realizate și a concluziilor deduse, doctorandul este impus să accepte opinia expertului, în caz contrar riscând să nu promoveze teza la etapa următoare. În viziunea noastră este destul de evident, în acest caz, abuzul admis de către expert și restrângerea libertății științifice a cercetătorului. O soluție în acest sens, ar consta în elaborarea unor criterii concrete în baza cărora să fie evaluate lucrările științifice (obligatorii pentru toți experții), care de altfel ar acorda mai multă siguranță și doctoranzilor.

Nu este lipsit de probleme nici

procesul nemijlocit de pregătire a tezelor de doctorat, care, fiind la prima vedere simple, totuși destul de negativ se răsfrâng asupra calității acestora. Printre acestea poate fi nominalizată cerința includerii trimiterilor în paranteze pătrate în text. Din punctul nostru de vedere, acest moment face deosebit de dificilă operarea de modificări după examinarea lucrărilor de către experți, adesea în urma acestora cifrele fiind confundate, nefiind clar la ce autor sau lucrare se face trimitere. De aceea, cel mai bine ar fi dacă trimiterile ar fi făcute în subsolul paginii, după cum se practică în majoritatea țărilor din lume, pentru ca astfel să fie mai ușoară citirea, înțelegerea și modificarea textului în caz de necesitate.

Toate momentele problematice enunțate duc, în final, la pregătirea unor teze de calitate joasă care nicidecum nu corespund rigorilor în domeniu, diminuând astfel rolul, valoarea și calitatea științei. Anume la aceste aspecte ar trebui să atragă atenția Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (succesorul actual al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare din Republica Moldova), care trebuie să vină cu propuneri concrete în fața Guvernului, insistând asupra modificărilor normative de rigoare.

Evident, nu numai statul este responsabil de promovarea și susținerea științei, dar și fiecare savant, în special, conducătorul științific este direct responsabil de calitatea și valoarea științifică a tezelor de doctorat. De la acesta se cere o implicare substanțială în procesul de pregătire a tezelor de doctorat. Sunt convins că de conducătorul științific depinde mai mult de jumătate din succesul tezei, numai dacă acesta va depune tot efortul, toate cunoștințele sale și experiența sa în susținerea și îndrumarea doctorandului în procesul de elaborare a tezei. Colaborarea și comunicarea dintre conducător și doctorand trebuie să fie bazate pe respect și responsabilitate, moment de care depinde soluționarea oportună și eficientă a tuturor problemelor ce se pot ivi pe parcursul elaborării lucrării și sporirea calității acesteia.

Cu toate că șirul problemelor din

domeniu poate fi continuat, totuși consider că soluționarea pozitivă a acelor enunțate este destul de importantă pentru succesul activității de formare a cadrelor științifice de calificare înaltă și de elaborare a lucrărilor științifice cu adevărat valoroase pentru dezvoltarea științei din țara noastră, cu concluzii și recomandări importante pentru optimizarea practicii din diferite sfere ale vieții sociale.

Generalizând, subliniem că pe cât de importantă poate și trebuie să fie știința pentru societate, dezvoltarea și progresul statului, pe atât de importantă este și calitatea acesteia, în special, a cadrelor științifice care stau la baza ei. Numai dacă se va investi în calitatea cadrelor științifice se va putea obține o calitate bună a rezultatelor științifice, ambele momente determinând valoarea științei în ansamblu, contribuția inestimabilă a acesteia la realizarea aspirațiilor poporului nostru, dintre care cea mai importantă este edificarea unui stat de drept în Republica Moldova în beneficiul fiecărui cetățean.

Școala științifică „Teoria și practica edificării statului de drept”. Conștientizând valoarea deosebită a activității de pregătire a cadrelor științifice de înaltă calificare pentru dezvoltarea și democratizarea societății noastre, din anul 1998 m-am lansat activ pe acest tărâm, fiind pe parcursul anilor conducător științific pentru mai mulți doctoranzi și competitori.

Fiind preocupat în mare parte de problemele edificării statului de drept în Republica Moldova, în mod special, am urmărit selectarea cadrelor în funcție de domeniul activității și formularea temelor de cercetare în așa mod, încât rămânând în sfera de preocupare a cercetătorului să dezvolt un anumit aspect al procesului de edificare a statului de drept.

Astfel, au fost puse bazele unei adevărate școli științifice în domeniul dreptului, care poate fi identificată și caracterizată după cum urmează:

1. Denumirea școlii: „Teoria și practica edificării statului de drept”

2. Fondator și conducător: Cos-tachi Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

3. Conceptul școlii: Edificarea și consolidarea statului de drept în Republica Moldova în noile condiții de independență și democrație.

4. Obiectivele școlii: dezvoltarea teoriei edificării statului de drept; identificarea și dezvoltarea factorilor și a principalelor căi de consolidare a statului de drept în Republica Moldova (cultura juridică, societatea civilă, regimul legalității și a constituționalității etc.); elucidarea problemelor ce stagnează consolidarea statului de drept în Republica Moldova și formularea de recomandări pentru soluționarea acestora; ajustarea legislației și a practicii juridice/judiciare la condițiile unui stat de drept contemporan.

5. Direcțiile de cercetare: asigurarea și respectarea drepturilor și libertăților omului; ridicarea nivelului de cultură juridică a cetățenilor și dezvoltarea societății civile; asigurarea legalității și a ordinii de drept; respectarea și realizarea Constituției; organizarea și funcționarea eficientă și legitimă a puterii de stat; democratizarea social-politică a societății; asigurarea responsabilității și răspunderii puterii publice; pregătirea cadrelor de juriști de înaltă calificare pentru Republica Moldova și alte state; consolidarea bazelor juridice pentru integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană.

6. Cercetări realizate: Importanța cercetărilor efectuate e determinată, mai întâi de toate, de faptul că ele sunt direcționate spre căutarea noilor metode, mai rezultative, de consolidare a suveranității statale, de perfecționare a mecanismelor de conducere, de democratizare a regimului politic, metode care să contribuie la asigurarea drepturilor și libertăților persoanei, la aplicarea eficientă a prevederilor Constituției, la dezvoltarea societății civile și a culturii juridice.

Este de menționat că anume în cadrul școlii științifice au fost înaintate și fundamentate actualitatea, caracterul novator al tematicii investigațiilor științifice în domeniul edificării statului de drept în Republica Moldova.

În special, ideile și concepțiile școlii au stat la baza doctrinei și conceptului național de edificare a

statului de drept, au inspirat, au servit și continuă să servească ca suport teoretic și metodologic la realizarea studiilor științifice a savanților juriști atât din Republica Moldova, cât și din alte țări, moment recunoscut de către reprezentanții notorii ai mediului academic și ai practicii juridice din Republica Moldova și nu numai (Duca Gh., Furdui T., Guceac I., Cușnir V., Smochină A., Guțuleac V., Furdui S., Șterbeț V., Roșca Al., Melnic B., Lupașcu Z., Cobăneanu S., Popa V., Ivanov M.V., Balmuș V., Calin I.P., Micu V., Rusnac Gh., Tighineanu Al., Juc V., Frunze Iu., Arseni Al., Cârnaț T., Cojocari E., Iacob I. [5] etc.).

Sunt de apreciat dorința și efortul depus de către cei 39 de discipoli (la moment) și 4 doctoranzi la preluarea și dezvoltarea în lucrările lor a ideilor științifice ale dascălului lor referitoare la edificarea și consolidarea statului de drept în Republica Moldova.

7. Componenta școlii:

▪ Cușnir Valeriu, Prevenirea și descoperirea infracțiunilor de corupție (teză de doctor în drept susținută în anul 1998).

▪ Bantuș Anatolie, Statutul juridic al funcționarului public în Republica Moldova (teză de doctor în drept susținută în anul 1999).

▪ Cobîșnean Vasile, Răspunderea patrimonială a autorităților publice în Republica Moldova (teză de doctor în drept susținută în anul 1999).

▪ Grădinaru Grigore Nicolae/România/, Premisele legislative ale centralizării și descentralizării în administrația publică (în baza materialelor din România) (teză de doctor în drept susținută în anul 1999).

▪ Costache Gheorghe/România/, Liberarea condiționată (teză de doctor în drept susținută în anul 2000).

▪ Diaconescu Marius Bogdan/România/, Controlul judiciar asupra administrației publice (în baza materialelor României și Republicii Moldova) (teză de doctor în drept susținută în anul 2000).

▪ Gurițanu Valentin, Administrația publică locală în sistemul puterii de stat a Republicii Moldova (teză de doctor în drept susținută în anul 2000).

▪ Zaharia Procopie, Prevederile constituționale în domeniul integrării psihice a personalității și realizarea lor juridică (teză de doctor în drept susținută în anul 2000).

▪ Cușmir Vitalie, Probleme ale reformei administrativ-teritoriale în Republica Moldova (teză de doctor în drept susținută în anul 2001).

▪ Cușmir Marcel, Asigurarea constituțională a dreptului cetățenilor la pământ (teză de doctor în drept susținută în anul 2001).

▪ Kazmalî Ion, Statul de drept și administrația publică în dreptul comparat (teză de doctor în drept susținută în anul 2001).

▪ Sirețeanu Ion, Locul și rolul guvernului în sistemul politic al Republicii Moldova (teză de doctor în drept susținută în anul 2001).

▪ Țîmbaliuc Valentin, Probleme ale procesului constituțional în Republica Moldova la etapa actuală (teză de doctor în drept susținută în anul 2001).

▪ Bantuș Igor, Protecția mandatului parlamentar – mecanism inerent în realizarea suveranității naționale (teză de doctor în drept susținută în anul 2002).

▪ Baurciulu Afanasie, Controlul asupra activității organelor administrative în dreptul comparat (teză de doctor în drept susținută în anul 2002).

▪ Ursu Nicolae, Rolul, locul și funcțiile procuraturii (teză de doctor în drept susținută în anul 2002).

▪ Bantuș Larisa, Mecanisme și instituții în organizarea și funcționarea sistemului de administrație publică locală de sorginte europeană (teză de doctor în drept susținută în anul 2003).

▪ Guceac Ion, Evoluția constituționalismului a organizării de stat în Republica Moldova (teză de doctor habilitat în drept susținută în anul 2003).

▪ Mișin Vadim, Probleme ale separării puterilor în stat în perioada de tranziție (studiu juridico-comparativ) (teză de doctor în drept susținută în anul 2003).

▪ Potângă Alexei, Asigurarea drepturilor omului în lumea contemporană (analiză comparativă) (teză de doctor în drept susținută în anul 2003).

▪ Șterbeț Valeria, Probleme ale controlului constituționalității legilor (studiu comparativ) (teză de doctor în drept susținută în anul 2003).

▪ Corcenco Aliona, Răspunderea minorilor pentru săvârșirea contravențiilor administrative (teză de doctor în drept susținută în anul 2005).

▪ Denciu Eugenia/Ucraina/, Orânduirea constituțională a Republicii Moldova și a Ucrainei (analiză juridico-comparativă) (teză de doctor în drept susținută în anul 2005).

▪ Toma Toader/România/, Aspecte constituționale ale realizării ordinii juridice în statul de drept (teză de doctor în drept susținută în anul 2005).

▪ Iacub Irina, Locul și rolul Curții de Conturi în cadrul sistemului organelor de stat (teză de doctor în drept susținută în anul 2007).

▪ Munteanu Iulian, Problemele supuse referendumului (studiu în dreptul comparat) (teză de doctor în drept susținută în anul 2009).

▪ Novruzov Vugar Şahmar Oglî/Republica Azerbaidjan/, Probleme actuale ale formării mecanismului puterii în țările aflate în tranziție (teză de doctor în drept susținută în anul 2009).

▪ Drilea-Marga Marian Pompiliu/România/, Echilibrul puterilor în stat – pilon al constituționalismului în România și Republica Moldova (studiu comparat) (teză de doctor în drept susținută în anul 2010).

▪ Hlipcă Petru/România/, Aspecte ale modului de organizare a puterii de stat în România și Republica Moldova din perspectiva integrării europene (studiu comparativ) (teză de doctor în drept susținută în anul 2010).

▪ Bațalai Igor, Jurisdicția constituțională – modalitate supremă a controlului constituțional într-un stat de drept (teză de doctor în drept susținută în anul 2011).

▪ Мишин Сергей, Конституционно-правовая характеристика парламентаризма в Республике Молдова (teză de doctor în drept susținută în anul 2013).

▪ Kuciuk Valeriu, Reglementarea juridică a pieței valorilor mobiliare a Republicii Moldova (teză

de doctor în drept susținută în anul 2013).

▪ Chetruș Ulian, Garantarea drepturilor și libertăților constituționale în procesul aplicării măsurilor de constrângere juridică (teză de doctor în drept susținută în anul 2013).

▪ Railean Petru, Esența și importanța activității jurisdicționale în asigurarea legalității în statul de drept (teză de doctor în drept susținută în anul 2014).

▪ Sultanov Rahim/Republica Azerbaidjan/, Конституционно-правовое регулирование политического участия граждан в осуществлении государственной власти в Республике Молдова и Азербайджанской Республике (teză de doctor în drept, susținută în anul 2014).

▪ Pînzaru Tudor, Asigurarea juridică a implicării cetățeanului în procesul decizional al autorităților reprezentative și de guvernare (teză de doctor în drept susținută în anul 2015).

▪ Arseni Alexandru, Legitimitatea puterii de stat: fenomen complex și indispensabil al societății umane contemporane (teză de doctor habilitat în drept, susținută în anul 2015).

▪ Ungureanu Ciprian Gabriel/România/, Statutul juridic al ONG-urilor în democrațiile constituționale (teză de doctor în drept susținută în anul 2015).

▪ Arnăut Veronica, Procesul legislativ: reglementări naționale și aspecte de drept comparat (teză de doctor în drept susținută în anul 2018).

▪ Enicov Vadim, Securitatea juridică a persoanei în Republica Moldova: dimensiuni constituționale și comunitare (teză de doctor în drept pregătită pentru susținere).

▪ Tataru Gheorghe Imunitatea și răspunderea Șefului de Stat în condițiile democrației contemporane (teză de doctor în drept pregătită pentru susținere).

▪ Cozma Daniela /România/, Răspunderea magistraților – garanție a legalității și eficienței puterii judecătorești în Republica Moldova și România (teză de doctor în drept pregătită pentru susținere).

▪ Micu Victor, Răspunderea Parlamentului Republicii Moldova – condiție necesară pentru edificarea statului de drept contemporan (teză de doctor în drept pregătită pentru susținere).

Sub conducerea științifică a fondatorului școlii și în coautorat, discipolii și doctoranzii enunțați au pregătit și au publicat 34 monografii de o valoare incontestabilă pentru dezvoltarea științei dreptului autohton, precum:

1. Cozma D. Răspunderea judecătorului în România și Republica Moldova. Monografie. Chișinău: S.n., 2019. 488 p.

2. Micu V. Răspunderea parlamentară: teorie și practică. Monografie. Chișinău: S. n., 2017. 304 p.

3. Костаки Г., Султанов Р. Участие граждан в осуществлении государственной власти. Кишинэу: Б. и., 2018 (Типогр. «Print Caro»). 520 p.

4. Costachi Gh., Hlipcă P. Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept. Ediția a II-a, revăzută și completată. Chișinău, 2011, 664 p.

5. Костаки Г., Новрузов В. Демократические преобразования общества и власти в переходном периоде. Типография Центральная, Chișinău, 2011, 392 p.

6. Costachi Gh., Hlipcă P. Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept. Типография Университății „Transilvania” din Brașov, România, 2010, 623 p.

7. Costachi Gh., Guceac I. Fenomenul constituționalismului în evoluția Republicii Moldova spre statul de drept. Chișinău: Типография Центральная, 2003, 342 p.

8. Costachi Gh., Potîngă A. Asigurarea drepturilor omului în lume. Chișinău: Типография Эпиграф, 2003, 608 p.

9. Costachi Gh., Bantuș A., Grama D., Balmuș V. Potîngă A. s.a. Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Chișinău: Типография Центральная, 2003, Vol. I, 538 p.

10. Costachi Gh., Bantuș A., Grama D., Balmuș V. Potîngă A. s.a. Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Chișinău: Типография Центральная, 2006, Vol. II, 480 p.

11. Costachi Gh., Cușmir M. Probleme ale proprietății asupra pământului în Republica Moldova. Chișinău: Tipografia Sirius, 2001, 396 p.
12. Costachi Gh., Cușmir V. Probleme ale statului de drept și administrării democratice. Chișinău: Tipografia Centrală, 2001, 288 p.
13. Cozma Daniela Răspunderea judecătorului în România și Republica Moldova: Monografie. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: S. n., 2019 (Tipogr. "Print-Caro"). 488 p.
14. Enicov V. Elemente de teorie a securității juridice a persoanei. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: S.n., 2018. 264 p.
15. Micu V. Răspunderea parlamentară: teorie și practică. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: S. n., 2017 (ÎS FEP "Tipografia Centrală"). 304 p.
16. Micu V. Culegere de studii științifice la tema tezei de doctor în drept. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău, 2017 (Tipografia „Print-Caro” SRL). 160 p.
17. Tataru Gh. Culegere de studii științifice la tema tezei de doctor în drept. Volumul I. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: S. n., 2017 (Tipogr. "Print-Caro"). 147 p.
18. Cozma D. Culegere de studii științifice la tema tezei de doctor în drept. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: S. n., 2017 (Tipogr. "Print-Caro"). 160 p.
19. Railean P. Mecanismul jurisdicțional de asigurare a legalității în statul de drept. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: S.n., 2015 (Tipografia Centrală). 600 p.
20. Мишин С. Конституционная характеристика парламентаризма в Республике Молдова – сравнительно-правовой анализ. Под научной ред. проф. Г. Костаки. Кишинев: С. п., 2013 (Tipografia Centrală). 252 c.
21. Diaconu M. Mecanismul asigurării legalității actelor administrative în Republica Moldova. Monografie. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: S.n., 2013 (Tipografia Centrală). 552 p.
22. Влах И. Права человека: учебно-методические рекомендации. Под научной ред. проф. Г. Костаки. Comrat: Institutul pentru democrație, 2011. 160 p.
23. Злобин С. Конституционные аспекты формирования правовой культуры в Республике Молдова в переходном периоде. Под научной ред. проф. Г. Костаки. Chișinău: Tipografia Academiei de Științe, 2006, 260 p.
24. Balmuș V., Muntean V. Elemente de drept polițienesc. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: Tipografia Academiei de Științe, 2006, 240 p.
25. Трагира В. Конституционное право человека и гражданина на предпринимательскую деятельность в Республике Молдова. Под научной ред. проф. Г. Костаки. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 232 p.
26. Денчук Е. Конституционный строй Республики Молдова и Украины (сравнительно-правовой анализ). Под научной ред. проф. Г. Костаки. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, 302 p.
27. Corcenco A. Răspunderea minorilor pentru săvârșirea contravențiilor administrative. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Rezina: Tipografia orașului Rezina, 2005, 142 p.
28. Мишин В. Проблемы разделения властей в государстве в переходном периоде. Под научной ред. проф. Г. Костаки. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003. 186 p.
29. Șterbeț V. Probleme ale controlului constituționalității legilor (studiu comparativ). Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003, 192 p.
30. Balmuș V., Guțuleac V. Problemele administrării de stat. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: Tipografia Draghiște, 2002, 308 p.
31. Baurciulu A. Controlul asupra activității organelor administrative în dreptul comparat. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: Tipografia Draghiște, 2002, 256 p.
32. Ursu N. Rolul, locul și funcțiile procuraturii. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: Tipografia Draghiște, 2002. 222 p.
33. Kazmalî I. Statul de drept și administrația publică în dreptul comparat. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: Tipografia Centrală, 2001, 158 p.
34. Țâmbaliuc V. Probleme ale procesului constituțional în Republica Moldova la etapa actuală. Sub redacția științifică a prof. Gheorghe Costachi. Chișinău: Tipografia Centrală, 2001. 128 p.

Evident, de rând cu aceste lucrări voluminoase este de menționat și numărul impunător (de peste 1400) de articole științifice publicate în reviste științifice de profil, precum și rapoarte publicate în materialele conferințelor științifice naționale și internaționale, care la fel cuprind o serie de realizări științifice importante pentru știința autohtonă.

În general, trebuie subliniat că prin tezele de doctor și doctor habilitat în drept realizate și susținute, prin numeroasele publicații științifice, discipolii enunțați, dar și doctoranzii aflați în proces de susținere a tezelor, au adus un aport inestimabil la obținerea unor rezultate cu adevărat valoroase pentru succesul democratizării societății noastre. Privite în ansamblu, rezultatele incontestabile ale școlii științifice au fost înalt apreciate și recunoscute de către comunitatea științifică atât la nivel național, cât și internațional, reprezentând un adevărat tezaur pentru știința juridică a Republicii Moldova. Concluziile și propunerile lansate de către ei au constituit și continuă să servească drept un adevărat suport pentru crearea și optimizarea sistemului de drept al Republicii Moldova, investigațiile lor științifice fiind de maximă necesitate la momentul elaborării, dar și pentru viitor, dovedind incontestabil capacitatea de vizibilitate a reprezentanților distinsei și unicei (la

moment) școli științifice în domeniul dreptului din Moldova.

Bibliografie

1. Antufiev S., Racu P. *Teze de doctorat în domeniul dreptului susținute în Republica Moldova. 1971-2018: Bibliografie* / Prefață de Irina Iacob, dr. drept. Chișinău, 2019. 117 p.

2. Avornic Gh. *Rolul juristului în apărarea drepturilor omului*. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.11.

3. Costachi Gh. *Cultura și educația juridică – condiții necesare pentru edificarea statului de drept*. Chișinău: S.n., 2014 (672 p.)

4. Costachi Gh. *O viață dedicată dreptului și științei: Monografie*. Chișinău: S. n., 2016 (944 p.)

5. Costachi Gh. *Prin știință spre un stat de drept. Volum omagial*. Chișinău: S.n., 2011.

6. *Ghid de redactare a tezei de doctor / doctor habilitat – Anexă la Decizia CC al ANACEC nr. 5 din 18 decembrie 2018*. http://www.cnaa.md/files/normative-acts/normative-acts-anacec-attestation/guide_thesis/ghid-redactare-teza-final.pdf.

7. Майоров В.И. *Введение в юридическую специальность: Учебное пособие*. Челябинск, 2005.

DESPRE AUTOR/ ABOUT AUTHOR:

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
cercetător științific principal
al Institutului de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice
Candidate of Legal Sciences,
professor, Senior scientific
researcher
at the Institute of Legal, Political
and Sociological Studies
tel.: 069125188;
e-mail: costachi70@mail.ru

CZU 347.91/.95

NOȚIUNI CONCEPTUALE PRIVIND PROCEDURA CONSTATĂRII FAPTELOR CARE AU VALOARE JURIDICĂ

Alexandru PRISAC

Doctor în drept, conferențiar universitar

Angela CORJAN

Magistru în drept

În acest articol sunt analizate particularitățile esențiale ale procedurii privind constatarea faptelor care au valoare juridică. În particular, au fost scoase în evidență aspectele ce țin de competența generală a instanțelor judecătorești la examinarea acestor categorii de pricini civile.

Sunt scoase în evidență acele imperfecțiuni ale legislației Republicii Moldova ce țin de acest fel de procedură civilă. Mai mult, au fost date soluții la situațiile, care, deseori, apar în practica judiciară, privind aplicarea normelor de procedură civilă privind instituția juridică respectivă.

Cuvinte-cheie: *apreciere, probe, judecată, probațiune, proces.*

CONCEPTS ON THE PROCEDURE FOR THE DETERMINATION OF FACTUALS OF LEGAL VALUE

Alexandru PRISAC

Doctor in Law, Associate Professor

Angela CORJAN

Master in Law

In this article we discussed the essential features of the procedure for establishing facts having legal value. In particular, aspects of the general jurisdiction of the courts in the examination of these categories of civil cases were highlighted.

The imperfections of the Moldovan legislation related to this kind of civil procedure are highlighted. Moreover, solutions have been given to the situations, which often occur in judicial practice, regarding the application of the rules of civil procedure about the respective legal institution.

Keywords: *assessment, evidence, judgment, probation, process.*

Introducere. Majoritatea faptelor juridice, de regulă, sunt confirmate prin documentele eliberate de organele administrative (certificat de naștere, certificat de căsătorie, certificat de deces etc.). Totuși, pot exista situații când persoana nu are posibilitatea de a obține sau de a restabili documentele care ar certifica faptul juridic de care este interesat. Cauzele pot fi diferite: distrugerea documentului din arhivă, nu există un organ administrativ competent în eliberarea unui astfel de document s. a. Astfel instanțelor de judecată, în mod exclusiv, le-a fost atribuită competența de a emite hotărâri ce vor servi drept temei de eliberare de organele administrative a docu-

mentelor privind înregistrarea faptelor respective.

Metode aplicate și materiale utilizate. Rezultatele cercetării au fost obținute în urma utilizării următoarelor metode de cunoaștere: sinteza, analiza și comparația. Metoda analitică a contribuit la evidențierea particularităților reglementării acestui fel de procedură în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

Rezultatele obținute și discuții. În literatura de specialitate s-a menționat că procedura specială în pricinile de constatare a faptelor care au valoare juridică are următoarele două particularități esențiale: caracterul compensatoriu și caracterul excepțional.